



УДК 35.077:340(470)

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.15>**І. Одинцова,**

кандидат юридичних наук, адвокат,
член-кореспондент
Академії політичних наук України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Широкомасштабна військова агресія російської федерації проти України призвела до безпрецедентних наслідків. Вперше після закінчення Другої світової війни в центрі Європи цивільне населення зазнає масових бомбардувань і гине. По відношенню до громадян України застосовується фізичне насилля, вони зазнають фізичних страждань, їм наноситься моральна шкода та майнові збитки від знищення та ушкодження майна. Також військові дії суттєво збільшили кількість громадян, які потребують соціальної підтримки через відсутність умов для гідного способу життя. Одночасно зросло навантаження на систему соціального захисту населення при зменшенні надходжень до державного, місцевого бюджетів та фондів загальнообов'язкового пенсійного та соціального страхування. За цих обставин гостро постало питання можливостей держави щодо забезпечення реалізації громадянами своїх соціальних прав, зокрема права на соціальний захист.

Право на соціальний захист закріплено в ст. 46 Конституції України і передбачає забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати, працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [8].

Введення на території України особливого правового режиму воєнного стану передбачає обмеження прав громадян, перелік яких визначено в ст. 64 Конституції України. Право на соціальний захист до цього переліку не входить. У цьому аспекті держава зберігає за собою виконання соціальної функції. У такому разі йдеться про різні сфери суспільних відносин, у яких реалізуються соціальні права громадян – застосування праці, соціального страхування, соціальної допомоги, охорони здоров'я, освіти, житлової політики.

Одною із галузей застосування праці є освітня та наукова сфери, які є вагомим чинником у забезпеченні технологічних, економічних та соціальних складових життєдіяльності будь – якої країни. Наукову, навчальну, методичну, та організаційну діяльність здійснюють науково – педагогічні працівники. В умовах ведення військових дій, що призводить до виснаження економічних ресурсів України, постає потреба узгодження можливостей системи соціального захисту населення до можливостей держави, і відповідно адаптації нормативно – організаційного забезпечення соціального захисту науково – педагогічних працівників до умов воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності понять «соціальний захист», «соціальне забезпечення» присвятили свою увагу





І. Зозуля [1], М. Копетюк [2], А. Гончаров [3] та інші. Соціальний захист науковців як юридичну проблему досліджували І. Костенко [6], Т. Кравченко і Є. Гревцова [4]. Висвітленню окремих аспектів правового регулювання праці науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти, їх соціального захисту присвятила свою увагу А. Немцева [5].

Мета дослідження. Мета даної статті полягає у спробі визначення особливостей соціального захисту науково – педагогічних працівників в умовах дії воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану Україна продовжує реалізовувати державну соціальну політику спрямовану на забезпечення соціальних прав своїх громадян. Узагальнено Конституція України містить такі положення стосовно соціальних прав громадян: Україна є соціальною і правовою державою (ст. 1); людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3); права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3); права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21); конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22) [8]. Конституція України встановила такий перелік соціальних прав людини і громадянина: право громадян на працю, належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (ст. 43); на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від

них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (ст. 46); право на житло (ст. 47); право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); право дітей – сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування на державне утримання та виховання (ст. 52); право на доступну і безоплатну освіту у державних і комунальних навчальних закладах (ст. 53) [8].

Важливим соціальним правом є право на соціальний захист. Право на соціальний захист закріплено в статті 46 Конституції України і являє собою передбачені законодавством, а також договором, матеріальне забезпечення, матеріальну підтримку та соціальні послуги у разі настання соціальних ризиків [11]. При цьому необхідно зазначити, що термін «соціальний захист» в чинних вітчизняних нормативних – правових актах та зарубіжній юридичній практиці застосовується у широкому, вузькому, спеціальному і додатковому значеннях. Так, у широкому розумінні соціальний захист є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі; у вузькому значенні – є соціально – захисною діяльністю держави щодо забезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків; спеціальний соціальний захист передбачає відмінні від загальних умови його здійснення стосовно певного, визначеного законом кола осіб; додатковий соціальний захист передбачає надання пільг у сфері працевлаштування, надання житлово – комунальних послуг тощо [11].

Відомо, що в основу юридичного механізму надання соціального захисту закладено категорію «соціальний ризик». У науковій юридичній літературі соціальний ризик розуміють як соціально значиму обставину об'єктивного характеру, з настанням





якої громадяни, члени їх сімей не здатні самотійно себе утримувати, а тому потребують додаткового матеріального захисту з боку держави. Соціальний ризик розглядається ж як явище об'єктивного характеру, настання якого не залежить від волі особи та не є наслідком дій останньої, негативні наслідки соціальних ризиків не можуть бути усунуті нею самотійно через зовнішні чинники, а не з будь – яких суб'єктивних причин. Настання соціальних ризиків є потенційно можливим для кожної людини [7]. Настання подій, на випадок яких здійснюється соціальне забезпечення і внаслідок настання яких особа отримує право на забезпечення, є соціальними ризиками; настання подій, на випадок яких відбувається соціальне забезпечення, є соціальними випадками [9].

Соціальні ризики як підстава набуття людиною права на соціальний захист передбачені у міжнародних актах – конвенціях і рекомендаціях МОП, відповідно до яких соціальними ризиками, які є основою для набуття людиною права на соціальний захист є такі: тимчасова непрацездатність, вагітність і пологи, необхідність догляду за хворою дитиною, хворим членом сім'ї, хвороба, інвалідність, старість, тощо [11]. За визначенням МОП, соціальний ризик є втратою доходу й необхідністю при цьому матеріальної підтримки громадян на рівні мінімальних потреб незалежно від їхніх індивідуальних можливостей [11].

Соціальні ризики притаманні кожній людині як члену людського суспільства, вони зумовлені її біологічною й соціальною природою [12]. Н.Б. Болотіна запропонувала їх згрупувати так: а) загальнолюдські (загальносоціальні), які можна поділити на загальнопоширені (хвороба, непрацездатність, материнство, сімейні витрати, безробіття, старість, смерть, вдівство) і не загальнопоширені, які кожна країна визначає

самотійно; б) професійні, зумовлені негативними чинниками виробництва, що призводять до травматизму й професійних захворювань; в) державно – політичні, пов'язані з воєнними діями, політичними репресіями; г) техногенні, д) екологічні [12]. Проте, в аспекті способів державного забезпечення розрізняють традиційні і нетрадиційні соціальні ризики.

В Україні, з 24 лютого 2022 р. особливо важливого значення набув такий нетрадиційний соціальний ризик політичного характеру, як збройна агресія. Збройна агресія – це таке становище, коли люди не мають можливості працювати і заробляти на життя [12], являє собою індивідуальні або групові дії, що спрямовані на нанесення фізичної або психологічної шкоди, збитку або знищення іншої людини або групи людей [13]. Агресія – це загрозлива поведінка, що об'єднує в собі багато понять: насильство, агресивні дії, агресивна поведінка, асоціальна поведінка, ворожість, жорстокість, конфлікт, злочин, вбивство, негативна взаємодія [14]; це будь – яка форма поведінки, яка націлена на спричинення шкоди іншій живій істоті, яка не бажає подібного поводження [Петчел]. При цьому, збройна агресія як соціальний ризик характеризується тим, що її наслідки не є звичайними для цивільного життя, а залежить від сили, яка значно перевищує можливості окремої людини протистояти їм; характеризується високим рівнем небезпеки для життя і невідворотними фізичними, матеріальними і моральними втратами. Велика чисельність населення зазнає непоправних життєвих обмежень і потребує належного соціального захисту [12].

Отже, вважаємо, збройна агресія є підставою для набуття соціального захисту, а зважаючи на її наслідки, соціальний захист охоплює й інші соціальні права, такі як право громадян на отримання житла безоплатно, або за доступну для них оплату (ч. 2





ст. 47 Конституції України), право на достатній життєвий рівень (ст. 48), право на охорону здоров'я (ст. 49), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50). Таким чином, зважаючи на масштаби негативних наслідків збройної агресії як соціального ризику, ст. 46 Конституції України, яка гарантує право на соціальний захист, надає можливість розглядати соціальний захист в широкому розумінні, а саме як широке коло економічних, юридичних, організаційних заходів.

Введення на території України особливого правового режиму воєнного стану, стало випробовуванням для України на усіх інституційних рівнях [5]. Водночас, розпочалася нормотворчість у напрямі правового забезпечення соціального захисту науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти. Перш за все було встановлено особливі гарантії щодо праці науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти у нормативно – правових актах спеціального характеру.

Особливі гарантії щодо праці науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах дії воєнного стану в Україні визначено у положеннях Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 р. № 2126 – IX, який набрав чинності 20.03.2022 р. Відповідно до положень цього закону, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, були вимушені змінити місце проживання, залишити робоче місце на час особливого періоду держава гарантує: дистанційну або будь – яку іншу форму освітнього процесу, яка є максимально безпечною; збереження місця роботи, середнього

заробітку, виплату інших виплат, передбачених законодавством; забезпечення місцем проживання (пансіон, гуртожиток, тощо) та з харчуванням (у разі потреби) [18].

Закон України від 15.03.2022 р. № 2136 – IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» зберігає за науковими і науково – педагогічними працівниками, які обрані до профспілкових органів, дію норми статті 43 КЗпПУ України, а саме: розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця може бути проведено лише за попередньою згодою виборного органу (профспілкового представника), первинної профспілкової організації, членом якої є працівник [19].

Закон України від 14.04.2022 р. № 2196 – IX «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації деяких категорій громадян» надає відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації науковим і науково – педагогічним працівникам закладів вищої та фахової освіти, наукових установ та організацій, які мають вчене звання та /або науковий ступінь, і педагогічні працівники закладів професійної (професійно – технічної) освіти, за умови, що вони працюють відповідно у закладах вищої чи фахової передвищої освіти, наукових установах та організаціях, закладах професійної (професійно – технічної) чи загальної середньої освіти за основним місцем роботи не менш як на 0,75 ставки [17].

Наказ Міністерства охорони здоров'я № 380 від 25.02.2022 р. «Про зупинення дії наказу Міністерства охорони здоров'я України від 4.10.2021 р. № 2153» зобов'язує поновити на роботі відсторонених через відсутність щеплення проти COVID – 19 педагогів на період воєнного стану [20].





Лист Міністерства освіти і науки України № 1/3463 – 22 від 15.03.2022 р. «Про надання інформації» роз'яснює, що в умовах воєнних дій можливі відключення комунікацій, які дозволяють виконання дистанційної роботи, – електроенергія та мережа Інтернет. Неможливість виконання працівником дистанційної роботи у зв'язку з відсутністю відповідних комунікацій не можуть розглядатися як порушення трудової дисципліни [21]. Працівникові, який виконує дистанційну роботу, гарантується період вільного часу для відпочинку (період відключення), під час якого працівник може переривати будь – який інформаційно – телекомунікаційний зв'язок [21].

Кожен працівник (педагогічний, науково – педагогічний та інші працівники) закладів і установ освіти, робота якого відбувається у дистанційному режимі, має самостійно визначити робоче місце та, відповідно, несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на обраному ним робочому місці. У тому числі за межами території України. Оплата праці здійснюється за тарифікацією із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства [21].

Державні гарантії щодо соціального захисту науково – педагогічних працівників в умовах воєнного стану охоплюють також і сферу оплати праці. Так, Лист Міністерства освіти і науки № 1/3370 – 22 від 06.03.2022 р. «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання», рекомендує забезпечити оплату простою працівникам, та тих, які працюють за сумісництвом, не з їх вини в розмірі середньої заробітної плати; оплату праці викладачів, інших педагогічних працівників закладів освіти у випадках коли в окремі дні (місяці) заняття не проводяться з незалежних від них причин (епідемії, метеорологічні

умови, карантин тощо), із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства [22].

Лист Міністерства освіти і науки № 1/4444 «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання», зазначає, що держава гарантує працівникам закладів і установ освіти забезпечення виплати заробітної плати або збереження середнього заробітку незалежно від їх поточного місця проживання (перебування) в Україні чи за її межами, у тому числі шляхом прийняття рішення про оголошення простою у закладах освіти, що не можуть здійснювати освітню діяльність внаслідок збройної агресії російської федерації [22].

З метою соціального захисту спеціальних категорій науково – педагогічних працівників, а саме: залучених до виконання суспільно – корисних робіт в умовах дії воєнного стану; ті, щодо яких запроваджена трудова діяльність; ті, які тимчасово виїхали закордон; ті, які виконують обов'язки з територіальної оборони; ті, які призвані на строкову військову службу; ті, які отримали поранення під час проходження військової служби; ті, які потрапили у полон або визнані безвісно відсутніми – держава встановила спеціальні гарантії щодо їх участі в трудових відносинах і оплаті праці. Зокрема, Лист Міністерства освіти і науки № 1/3378 – 22 від 07.03.2022 р. «Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану» зазначає, що за науково – педагогічними працівниками, залученими до виконання суспільно – корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада) [24]. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів як мінімальна заробітна плата, міні-





мальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада) [24].

Працівники закладів освіти та наукових установ, які тимчасово виїхали за кордон, або з об'єктивних причин не можуть виконувати посадові (службові) обов'язки (у тому числі у традиційному режимі або дистанційно), мають право подати заяву про відпустку (із збереженням заробітної плати або без збереження заробітної плати), або про звільнення [24].

Відповідно до частини третьої ст. 113 КЗпП, за час простою, коли виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують і навколишнього природного середовища не з його вини, за ним зберігається середній заробіток. Оплата праці усім працівникам (педагогічним, науково – педагогічним та іншим працівникам) закладів і установ освіти, навчання у яких призупинено, здійснюються в розмірі середньої заробітної плати, а тих педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за тарифікацією, із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства [19].

На час виконання працівниками обов'язків з територіальної оборони у робочий час їм гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку [24].

За працівниками, призваними на строкову військову службу, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації. Гаран-

тії зберігаються за працівниками, які під час проходження військової служби отримали поранення (інші ушкодження здоров'я) та перебувають на лікуванні у медичних закладах, а також потрапили у полон або визнані безвісно відсутніми, на строк до дня, наступного за днем їх взяття на військовий облік у районних (міських) військових комісаріатах після їх звільнення з військової служби у разі закінчення ними лікування в медичних закладах незалежно від строку лікування, повернення з полону, появи їх після визнання безвісно відсутніми або до дня оголошення судом їх померлими [24].

Лист Міністерства освіти і науки № 1/10241 – 22 від 06.09.2022 р. «Про збереження середнього заробітку педагогічним, науково – педагогічним працівникам закладів освіти, які призвані на військову службу» зазначає, що частина друга статті 57 Закону України «Про освіту» щодо збереження за педагогічними чи науково – педагогічними працівниками попереднього середнього заробітку на період проходження військової служби за призовом під час мобілізації або військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період зберігається попередній середній заробіток [25].

В умовах дії воєнного стану можуть надаватися вищими навчальними закладами своїм працівникам додаткові соціальні гарантії та пільги. Ці гарантії закріплюються локальними нормативно – правовими актами – статутами, наказами, розпорядженнями, в договорах з найму, а їх фінансове забезпечення закладається до бюджету вузів. Такими напрямками соціального захисту можуть бути: медичне обслуговування та лікування співробітників вузу та їх дітей; організація похорон; оплата навчання співробітників вузів та їх дітей; сприяння покращенню житлових умов співробітників та членів їх сімей; різного роду матеріальна допомога і т. д. [25].





Висновки. Особливості соціального захисту науково – педагогічних працівників в умовах дії воєнного стану в Україні, полягають перш за все у встановленні державою гарантій цій категорії працівників. Державні гарантії охоплюють перш за все сферу праці та її оплати. Також, законодавством України виділено спеціальні категорії науково – педагогічних працівників, які з'явилися в умовах збройної агресії, які потребують спеціального соціального захисту. При цьому, кожен вищий навчальний заклад може надавати в залежності від своїх можливостей додаткові соціальні пільги своїм науково – педагогічним працівникам в умовах дії воєнного стану.

В цілому, збройна агресія є нетиповим соціальним ризиком, а подолання його наслідків ще потребує прискіпливого вивчення і розробки системи економічних, юридичних, організаційних заходів. Необхідно також взяти до уваги, що це перша з часів закінчення Другої світової війни широкомасштабна війна, яка розпочалася на теренах Європи і її наслідки є непередбачуваними як для всього населення України, так і для науково – педагогічних працівників зокрема. Тому, потребують окремого дослідження соціальні втрати, які виникли внаслідок її розв'язання. Це є необхідним задля побудови в Україні нового організаційно – правового механізму соціального захисту, який би забезпечив як найшвидше відновлення людського потенціалу в Україні.

Окреслено положення Конституції України, що висвітлюють соціальні права громадян. Встановлено перелік соціальних прав, що закріплено в Конституції України. Вказано, що важливим соціальним правом є право на соціальний захист. Зазначено, що термін «соціальний захист» в чинних вітчизняних нормативно – правових актах

та зарубіжній юридичній практиці застосовується у широкому, вузькому, спеціальному та додатковому значеннях. Означено, що в основу юридичного механізму надання соціального захисту закладено категорію «соціальний ризик». Розглянуто соціальний ризик як явище об'єктивного характеру, настання якого не залежить від волі особи та не є наслідком дій останньої. Зазначено, що негативні наслідки соціальних ризиків не можуть бути усунені людиною самостійно через зовнішні чинники, а не з будь – яких суб'єктивних причин. Наголошено, що соціальні ризики як підстава набуття людиною права на соціальний захист передбачені у міжнародних нормативно – правових актах. Доведено, що збройна агресія є нетрадиційним соціальним ризиком політичного характеру, який набув в Україні з лютого 2022 р. особливого значення. Наголошено, що збройна агресія як соціальний ризик характеризується тим, що її наслідки не є звичайними для цивільного життя, а залежить від сили, яка значно перевищує можливості окремої людини протистояти їм; характеризується високим рівнем небезпеки для життя і невідворотними фізичними, матеріальними і моральними втратами. Підкреслено, що зважаючи на масштаби негативних наслідків збройної агресії як соціального ризику, ст. 46 Конституції України, яка гарантує право на соціальний захист, надає можливість розглядати соціальний захист в широкому розумінні, а саме як широке коло економічних, юридичних та організаційних заходів. Вказано, що із введенням на території України особливого правового режиму воєнного стану, розпочалася нормотворчість у напрямі правового забезпечення соціального захисту науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти.





Виділено, у відповідності до чинних національних нормативно – правових актів спеціальні категорії науково – педагогічних працівників, яким держава встановила спеціальні гарантії щодо їх участі в трудових відносинах і оплаті праці. Вказано, що в умовах дії воєнного стану можуть надаватися своїм працівникам додаткові соціальні гарантії та пільги згідно із своїми фінансовими можливостями. Означено, що широкомасштабна війна в Україні є першою на теренах Європи після закінчення Другої світової війни і її наслідки на сьогодні є непередбачуваними, тому вони потребують окремого дослідження. Підкреслено, що необхідним є побудова в Україні нового організаційно – правового механізму соціального захисту, який би забезпечив як найшвидше відновлення людського потенціалу в Україні.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні права, соціальний ризик, науково-педагогічні працівники, збройна агресія, воєнний стан.

Odyntsova I. Peculiarities of social protection of scientific and pedagogical workers in the conditions of martial law: legal aspect

The provisions of the Constitution of Ukraine highlighting the social rights of citizens are outlined. A list of social rights enshrined in the Constitution of Ukraine has been established. It is indicated that an important social right is the right to social protection. It is noted that the term «social protection» in current domestic regulatory and legal acts and foreign legal practice is used in broad, narrow, special and additional meanings. It was noted that the basis of the legal mechanism for providing social protection is the category «social risk». Social risk is considered

as a phenomenon of an objective nature, the occurrence of which does not depend on the individual's will and is not a consequence of the latter's actions. It is noted that the negative consequences of social risks cannot be eliminated by a person on his own due to external factors, and not for any subjective reasons. It is emphasized that social risks as a basis for a person's acquisition of the right to social protection are provided for in international regulatory and legal acts. It has been proven that armed aggression is an unconventional social risk of a political nature, which has acquired in Ukraine since February 2022. of special importance. It is emphasized that armed aggression as a social risk is characterized by the fact that its consequences are not ordinary for civilian life, but depend on a force that greatly exceeds the ability of an individual person to resist them; characterized by a high level of danger to life and unavoidable physical, material and moral losses. It is emphasized that, taking into account the scale of negative consequences of armed aggression as a social risk, Art. 46 of the Constitution of Ukraine, which guarantees the right to social protection, provides an opportunity to consider social protection in a broad sense, namely as a wide range of economic, legal and organizational measures. It is indicated that with the introduction of a special legal regime of martial law on the territory of Ukraine, rule-making began in the direction of legal provision of social protection of scientific and pedagogical workers of higher education institutions. In accordance with current national regulatory and legal acts, special categories of scientific and pedagogical workers have been identified, to whom the state has established special guarantees regarding their participation in labor relations and



remuneration. It is indicated that in the conditions of martial law, higher educational institutions may provide their employees with additional social guarantees and benefits in accordance with their financial capabilities. It is noted that the large-scale war in Ukraine is the first on the territory of Europe after the end of the Second World War and its consequences today are unpredictable, therefore they require a separate study. It is emphasized that it is necessary to build a new organizational and legal mechanism of social protection in Ukraine, which would ensure the fastest recovery of human potential in Ukraine.

Key words: social protection, social rights, social risk, scientific and pedagogical workers, armed aggression, martial law.

Література

1. Зозуля І. Поняття «соціальний захист» в контексті наукових досліджень. Актуальні проблеми державного управління. 2021. Том 3. № 84. 24 – 29.
2. Копетюк М. Нормативно – правові аспекти визначення понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». Історико – правовий часопис. 2019. № 1 (13). 66 – 69.
3. Гончаров А. Поняття соціальний захист. Право соціального забезпечення. 2009. Жовтень. 126 – 129.
4. Кравченко Т.В., Гревцева Є. О. Сучасний стан державного управління соціальним захистом педагогічних працівників в Україні. Право та державне управління. 2020. № 1. Том 2. 128 – 134.
5. Немцева А.О. Особливості правового регулювання праці науково – педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах дії воєнного стану в Україні. Київський часопис права. 2022. № 3. 80 – 85.
6. Костенко І.В. Соціальний захист науковців як юридична проблема. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 4. 2013. 159 – 162.
7. Право соціального забезпечення: підручник / П.Д. Пилипенко, В.Я. Буряк, С.М. Синчук та ін. за ред. П.Д. Пилипенка. Київ. Ін Юре, 2008. 504 с.
8. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Кучма О. Л. Соціальний ризик і соціальний випадок: до питання про співвідношення понять. Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. Вип. 59. С. 265–269.
10. Введение в социальное обеспечение. Женева : Междунар. бюро труда, 1989. 123 с.
11. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. Київ. 2005. 382 с.
12. Болотіна Н.Б. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. Право людини. 2000. № 4. С. 35 – 39.
13. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь – справочник / М. Дьяченко, Л. Кандыбович. – Мн.: Харвест, 2001. – 576 с.
14. Теоретичний аналіз проблеми агресії. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2017. – Вип. 44. – С. 88-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arvchzu_2017_44_10
15. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2126 – IX // URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222126?an=1&ed=2022_03_15
16. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. № 2136 – IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
17. Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»: Закон України від 14.04. 2022р. № 2196 – IX // URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T161387>
18. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017р. № 2145 – VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
19. Кодекс законів України про працю України: Закон УРСР від 10 грудня 1971р. 322 – VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>



20. Про зупинення дії наказу Міністерства охорони здоров'я України від 4.10.2021 № 2153: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 25.02.2022 р. № 380 // URL: <https://document.vobu.ua/doc/10498>

21. Про надання інформації: Лист Міністерства освіти і науки України від 15.03.2022р. № 1/3463 – 22// URL: <http://www.zarplata.co.ua/?p=10640>

22. Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання: Лист Міністерства освіти і науки від 06.03.2022 № 1/3370 – 22 // URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-oplatu-praci-pracivnikov-zakladiv-osviti-pid-chas-prizupinennya-navchannya>

23. Про оплату праці працівників закладів освіти: Лист Міністерства освіти і науки від 25.04.2022 р. № 1/4444 – 22// URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-oplatu-praci-pracivnikov-zakladiv-osviti>

[ua/ua/npa/pro-oplatu-praci-pracivnikov-zakladiv-osviti](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-oplatu-praci-pracivnikov-zakladiv-osviti)

24. Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану: Лист Міністерства освіти і науки від 07.03.2022р. № 1/3378 – 22// URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauki-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu>

25. Про збереження середнього заробітку педагогічним працівникам освіти, які призвані на військову службу: Лист МОН від 06.09.2022р. № 1/10241 – 22 // URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zberezhennya-serednogo-zarobitku-pedagogichnim-naukovo-pedagogichnim-pracivnikom-zakladiv-osviti-yaki-prizvani-na-vijskovu-sluzhbu>

